

MARIESTAD

Allas vårt Mariestad

Folkhälsoplan 2022-2030

Mariestads kommun

Antaget av
Folkhälsorådet
Mariestad 2022-04-06

Folkhälsoplan

Typ av styrdokument:	Plan
Beslutsinstans:	Folkhälsorådet
Datum för antagande:	2022-04-06
Diarienummer:	
Dokumentet gäller för:	Folkhälsorådet
Giltighetstid:	2022-2030
Tidpunkt för aktualisering:	2026
Dokumentansvarig:	Folkhälsostrategen

Strategi

Översiktligt dokument som beskriver vägval och långsiktiga mål samt utgör grund för prioritering.

Program

Mellanform av strategi och plan. Uttrycker värdegrund och beskriver önskvärd utveckling samt vilka metoder som ska användas.

- **Plan**
Är en instruktion som ger direktiv och beskriver konkreta mål och åtgärder.

Policy

Är kortfattad och uttrycker värdegrundsbaserat förhållningssätt och principer för vägledning.

Riktlinje

Säkerställer ett riktigt agerande och en god kvalitet vid handläggning och utförande genom att ge konkret stöd och ange ramar för handlingsutrymme.

Regel

Anger absoluta normer för medarbetarnas och verksamheternas agerande. Är tydliga och tillåter inte tolkningsutrymme

Rutin och tillämpningsanvisning

Detaljerad instruktion för hur en viss fråga ska hanteras. Innehåller handfasta råd och praktiska rekommendationer. Behandlar hur-frågor.

Inledning: hållbara människor stärker samhället

Hälsan i en befolkning påverkas av många faktorer och är central för hållbar samhällsutveckling. God hälsa är en resurs för individen och god folkhälsa ett mål för samhället. En kommun har stora möjligheter att påverka förutsättningarna för god och jämlik folkhälsa genom förbättring av invånarnas livsvillkor.

Folkhälsorådet i Mariestad är ett samverkansorgan mellan Mariestads kommun och Västra Götalandsregionens östra hälso- och sjukvårdsnämnd. Folkhälsorådet ska enligt det samverkansavtal som finns parterna emellan årligen upprätta verksamhetsplan respektive verksamhetsberättelse, vilka ska inrapporteras till kommunstyrelsen samt östra hälso- och sjukvårdsnämnden. Folkhälsoarbetet i Mariestad tar avstamp i kommunens Strategi för Agenda 2030 och denna folkhälsoplan är ett kompletterande styrdokument som framhåller folkhälsorådets vilja och prioriteringar fram till år 2030. Denna folkhälsoplan kommer således att ligga till grund för de årliga verksamhetsplanerna som mer detaljerat redogör för insatser.

Med Agenda 2030 som ledstjärna ställer Folkhälsorådet i Mariestad sig bakom agendans mest centrala del - att ingen människa ska lämnas utanför. Ståndpunkten för det lokala folkhälsoarbetet är således ”*Allas vårt Mariestad*”.

Bakgrund

Det kommunövergripande dokumentet Strategi för Agenda 2030 antogs av Mariestads kommunfullmäktige i maj 2021. Då denna strategi trädde i kraft upphörde tidigare folkhälsostategi att gälla. Denna folkhälsoplan ska ses som ett komplement till strategin och fungera som stöd för planering och genomförande av det framtida arbetet med folkhälsa och social hållbarhet.

På alla nivåer, från global till kommunal nivå, lyfts vikten av ett jämlikt samhälle med minskade klyftor i befolkningens hälsa. I Agenda 2030 finner vi mål som god hälsa och välbefinnande, god utbildning för alla samt minskad ojämlikhet och ökad jämställdhet. Sveriges nationella folkhälsopolitiska mål är ”att skapa samhällseliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation”. Västra Götalandsregionens vision ”Det goda livet” lyfter vikten av folkhälsoperspektivet i samhällsutvecklingen och att hälsoklyftor ska utjämnas. Östra hälso- och sjukvårdsnämnden har som mål 2022-2023 att ”verka för en god och jämlik hälsa i befolkningen och i samverkan minska de påverkbara hälsoklyftorna”. Även den delregionala utvecklingsstrategin lyfter vikten av att varje människa deltar i samhället på jämlika och jämställda villkor och att varje invånare i Skaraborg ska ges likvärdiga förutsättningar att under hela livet må bra, utvecklas och kunna använda sin fulla potential.

Lokalt hållbarhetsarbete

Mariestads kommun är del i Unescos biosfärsområde Vänerskärgrården med Kinnekulle. Biosfärsområden är modellområden för hållbar samhällsutveckling och ska hitta lokala lösningar på de globala utmaningarna. En av grunderna till Unescos utnämning är områdets unika natur och kulturarv och det är även något som bidrar till Mariestadsinvånarnas välbefinnande och hälsa. Här finns goda möjligheter att ta del av friluftsliv, vandrings- och cykelleder, natur- och rekreationsområden och kulturhistoriska arv.

Sedan hösten 2021 är Mariestads kommun också del i Viable Cities, där kommunen tillsammans med andra kommuner, näringsliv, akademi och civilsamhälle kraftsamlar för klimatneutralitet och hållbara samhällen utifrån de tre dimensionerna av hållbarhet. För Mariestads kommun är medborgarengagemang en del i arbetet och invånarna ges möjlighet till inflytande och delaktighet, vilket är en grundläggande förutsättning för god folkhälsa.

Strategi för Agenda 2030

Mariestads kommun driver aktivt hållbarhetsarbete på flera sätt. Agenda 2030 och de globala målen är ledande och kommunfullmäktige beslutade i maj 2021 om en kommunövergripande strategi, ”Strategi för Agenda 2030”. Syfte med strategin är att;

- tydliggöra politiska prioriteringar och mål
- samla kommunens arbete med miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet i en gemensam strategi
- kunna mäta och följa upp arbetet
- skapa delaktighet och stolthet hos medarbetare, politiker och invånare

Strategin har tre identifierade och prioriterade insatsområden: Livsstil, Omställning och Försörjning. Denna folkhälsoplan kommer ta avstamp i insatsområdena livsstil och försörjning som innefattar bland annat gott bemötande, idrott, social samvaro, parker och miljöer, boende, hälsa, rekreation och naturupplevelser. De innefattar också trygghet, kultur, service, vård/omvårdnad, livsmedel och kompetensförsörjning.

Nedan finns utdrag ur Strategi för Agenda 2030, där insatsområde livsstil och försörjning lyfts fram.

Insatsområde Livsstil

Varför är insatsområdet viktigt?

Människors livsstil har en stor betydelse för möjligheten att uppnå de globala målen. Det handlar om konsumtion av både varor och livsmedel, meningsfulla aktiviteter på fritiden och social samvaro. Inte minst har kultur stor betydelse genom att förena och påverka människor på olika sätt. Tillväxt inom näringslivet och samhället i stort hänger starkt samman med människors hälsa och välbefinnande, då det är människor som får hjulen att snurra och utvecklar samhället. Individen gör egna val och avvägningar och kommunen ska skapa de bästa förutsättningarna för en god hälsa genom hela livet. Egen kunskap hos individen är nödvändigt för en hållbar livsstil och grunden för detta kommer genom utbildning.

Vad vill och kan kommunen prioritera?

Samhällets utformning har en stor betydelse för att minska påverkbara hälsoklyftor mellan exempelvis olika socioekonomiska grupper. Hälsöfrämjande och förebyggande åtgärder medverkar till minskade hälsoskillnader och till samhällsekonomiska besparingar. Andelen sjukskrivna på grund av psykisk ohälsa ökar och insatser i tidiga år är av stor betydelse för att förebygga detta.

God lärmiljö och utbildning inom skolan möjliggör att barn, ungdomar och vuxna studerande kan få kunskap om hållbarhet och hur de kan leva ett hållbart liv.

Offentliga miljöer såsom lokaler, stadsmiljöer och rekreationsområden ska vara trygga och trafiksäkra mötesplatser för alla medborgare. Att bereda plats och möjlighet till social samvaro för alla oavsett exempelvis ålder, etnicitet eller funktionsnedsättning ger förutsättningar för jämlikhet och en god livsstil.

Öppna och kreativa samt inspirerande miljöer ger medborgarna möjlighet till både fysisk aktivitet och skapande. Möjligheten till ett rikt kulturliv skapar förutsättningar för kommunens invånare att leva ett gott liv och kan även attrahera företag och locka besökare till kommunen.

Kommunens mål:

- Kommunen ger möjligheter till god hälsa hos invånarna genom trygga miljöer och närhet till rekreation.
- Kommunen möjliggör så att alla studerande kan få de kunskaper och färdigheter som de behöver för att främja en hållbar utveckling och för att kunna ha en hållbar livsstil.

Insatsområde Försörjning

Varför insatsområdet är viktigt

Försörjning handlar både om tillgång till mat, vatten, ren luft såväl som tillgång till arbetskraft för att trygga både näringslivet och kommunens egna behov. En förutsättning för att bibehålla och öka tillväxten är tillgången till personal med relevant utbildning och rätt kompetens. Ett väl fungerande samhälle bygger även på att invånarna känner sig jämställda och är jämlika. Det är en fråga om mänskliga rättigheter men handlar också om kvalitet och effektivitet. En viktig del i försörjningen är även tillgången till vård och omvårdnad för medborgarna.

Idag är i princip alla ekosystem påverkade av människan. Att utveckla och säkra tillgången på de tjänster naturen levererar är ett nödvändigt och långsiktigt samhällsintresse. Väl förvaltade ekosystem är inte enbart en fråga om miljö, utan på längre sikt också en fråga om ekonomi, välbefinnande, säkerhet och människans överlevnad. Framförallt då många ekosystemtjänster inte kan ersättas med andra resurser eller teknik.

Vad kan och vill kommunen prioritera

Utbildning och lärande sker genom hela livet. Genom skolan möter kommunen flertalet av kommuninvånarna någon gång under barndomen eller ungdomstiden. Det är viktigt att i tidig ålder skapa ett intresse för de yrken som de lokala näringslivet har behov av. Lika viktigt är det att skapa en positiv bild av kommunen som bostadsort för att få behålla barnen och ungdomarna som invånare i vuxen ålder. Lärandet och fortbildningen hos vuxna ska utgå från de behov som näringslivet har, vilket exempelvis kommunens yrkesutbildningar ger möjlighet till.

För att säkerställa, stärka och få ekosystemtjänsterna i omfattning behöver dessa ingå i en rad olika områden. Det handlar om planering på lång och kort sikt, både när det gäller exploatering, investeringar och skötsel. Området ekosystemtjänster är komplext och kunskap från såväl forskning som praktiker är en av grunderna för att förstå sammanhangen. Framtidens vattenförvaltning och luftkvalitet är exempelvis en viktig fråga för kommunen. Genom att använda upphandling som ett av verktygen, exempelvis för inköp av livsmedel, kan fler lokala möjligheter för produkter och tjänster bli stärkta. Samarbete med aktörer och att ta del av andras kunskap och erfarenheter kan hjälpa till att förfina arbetet och göra saker i rätt tid.

Kommunens mål:

- Kommunen låter barn och ungdomar vara delaktiga i utvecklingen av samhället.
- Kommunen använder sin egen mark för att stärka ekosystemtjänster och biologisk mångfald.
- Kommunen använder upphandling för att utveckla lokala och hållbara produktionsmöjligheter och tjänster.

Folkhälsorådets prioriterade områden

Folkhälsoplanen har fyra prioriterade områden, där vision, nuläge (våren 2022), långsiktiga mål och indikatorer för uppföljning finns beskrivet.

Årligen upprättar folkhälsorådet en verksamhetsplan enligt avtalet mellan östra hälso- och sjukvårdsnämnden och Mariestads kommun. Dessa verksamhetsplaner beskriver mer ingående vilka insatser och aktiviteter som planeras för det aktuella verksamhetsåret.

Hälsofrämjande stadsplanering

Vad vill vi?

Mariestad är en attraktiv ”bo-stad” med trygga och säkra bostadsområden och mötesplatser. Här bereds plats och möjlighet till social samvaro, fysisk aktivitet och utevistelse för alla medborgare oavsett exempelvis ålder, etnicitet eller funktionsnedsättning. Den goda variationen av hållbar och hälsofrämjande stadsmiljö samt naturnära rekreativmiljöer ger förutsättningar för jämlikhet och en god livsstil. Mariestadsbon lever i och är del av Biosfärsområdet Vänerskärgrården med Kinnekulle och Viable Cities.

Vad vet vi?

- Var tredje invånare (36 %) i Mariestad känner sig otrygg utomhus¹.
- 48 % av kvinnorna respektive 12 % av männen avstår från att gå ut ensam²
- 30 % av kommuninvånarna har ingen tillit till andra³
- Var tionde invånare (11 %) transporterar sig med cykel varje eller nästan varje dag⁴

Vad gör vi?

- Utvecklar samverkan med kommunens samhällsbyggnads- och tekniska förvaltning vad det gäller skapande och underhåll av attraktiv närmiljö med gång- och cykelbanor, badplatser, lekparker, motionsspår, vandringsleder och sporthallar.
- Deltar i samhällsbyggnadsförvaltningens planering kring utveckling av bostadsområden och boendemiljöer.
- Arbetar med områdesutveckling och genomför trygghetsvandringar.
- Framhåller biosfärsområdets friluftsmöjligheter och unika natur- och kulturarvsområden.
- Främjar medborgarnas engagemang och delaktighet i arbetet kopplat till Viable Cities.

Hur mäter vi?

- Andel invånare 16-84 år som avstår från att gå ut ensam
- Andel invånare 16-84 år med avsaknad av tillit till andra
- Andel invånare som transporterar sig med cykel varje eller nästan varje dag
- Antal medborgardialoger och trygghetsvandringar kopplat till områdesutveckling och hälsofrämjande stadsplanering.

---

¹ Hälsa på lika villkor, 2020

² Hälsa på lika villkor, 2021

³ Hälsa på lika villkor, 2020

⁴ Hälsa på lika villkor, 2020

Tidiga livets villkor

Vad vill vi?

I Mariestad växer barn och unga upp under goda levnadsförhållanden. Det innefattar bra och trygga hemförhållanden, en bra förskola och skola där barnet får möjlighet att utvecklas och fullfölja sina studier vilket är en förutsättning för god hälsa genom hela livet. Barn i behov av stöd får tidigt insatser av god kvalitet. Barn och unga har även tillgång till ett rikt kultur- och fritidsutbud, utemiljöer som skapar lust till lek och rörelse samt möjlighet till delaktighet och inflytande i samhällsutvecklingen.

Vad vet vi?

- 63 % av kommunens ungdomar är nöjda med sin hälsa⁵.
- Var tionde ungdom (11 %) är missnöjd med sig själv⁶.
- 96 % av eleverna i årskurs 8⁷ känner sig trygga i skolan.
- 85 % är behöriga till yrkesprogram⁸.
- Sju av tio (73 %) gymnasielever tar sin examen inom fyra år.⁹

---

⁵ CAN-undersökningen 2019

⁶ CAN-undersökningen 2019

⁷ Kommunens interna undersökning, 2021

⁸ SCB och Skolverket, 2021

⁹ SCB, 2021

Vad gör vi?

- Stödjer fortsatt utvecklingsarbete för medborgarresurs Lotsen kring exempelvis;
  - Föräldraskapsstöd
  - Tidigt samordnade insatser
  - Samverkansstruktur mellan skola och socialtjänstens myndighetsutövning
  - Stärka kompetensen inom våld i nära relation
- Ger föräldrar och andra vuxna i ungas närhet verktyg för att senarelägga debuten och minska bruket av alkohol, narkotika, doping, tobak och spel bland unga.
- Skapar trygga platser där barn och unga kan mötas och umgås och erbjuds möjlighet till lek, rörelseglädje, spontanidrott och kulturella intryck.
- Fortbildar och utvecklar samverkan med vuxna som möter våra barn och unga i föreningslivet kring ungas psykiska ohälsa, barnrättsarbete med mera.

Hur mäter vi?

- Andel invånare 0-19 år i ekonomiskt utsatta hushåll
- Andel elever i årskurs 9 som anger att de känner sig trygga i skolan
- Andel elever som är behöriga till yrkesprogram
- Andel gymnasieelever med examen inom fyra år

Goda levnadsvanor och livsvillkor

Vad vill vi?

I Mariestad har invånarna ett bra liv och goda förutsättningar att skapa sunda levnadsvanor och själva ta ansvar för sin hälsa. Alla invånare lever med goda och jämlika livsvillkor, trygga och fria från våld och förtryck. Mariestads seniorer åldras med livskvalitet. Attraktiva, trygga och naturnära hem- och närmiljöer stimulerar till socialt umgänge, fysisk aktivitet och återhämtning för såväl ung som åsrik.

Vad vet vi?

- Sju av tio (70 %) av kommuninvånarna har bra självskattat hälsotillstånd.¹⁰
- 69 % av Mariestadsborna bedöms vara fysiskt aktiva och 38 % motionerar minst en timme i veckan.¹¹
- 44 % av de boende i kommunen känner sig ensamma.¹²
- Var sjunde (15 %) kommuninvånare har någon gång haft självmordstankar.¹³

Vad gör vi?

- Arbetar förebyggande och höjer kunskapen om våld i nära relation och hedersrelaterat våld bland kommunens personal och invånare.
- Arbetar för ökad jämlikhet och jämställdhet.
- Förebygger ofrivillig ensamhet.
- Driver suicidpreventivt arbete i enlighet med kommunens handlingsplan för suicidprevention.
- Ger kommuninvånarna kunskap och möjlighet att själva ta ansvar och göra goda val för sin hälsa.

Hur mäter vi?

- Andel invånare 16-84 år med bra självskattat hälsotillstånd
- Andel invånare 16-84 år som det senaste året haft suicidtankar
- Andel invånare 16-84 år som känner sig ensamma
- Andel invånare 16-84 år som är fysiskt aktiva

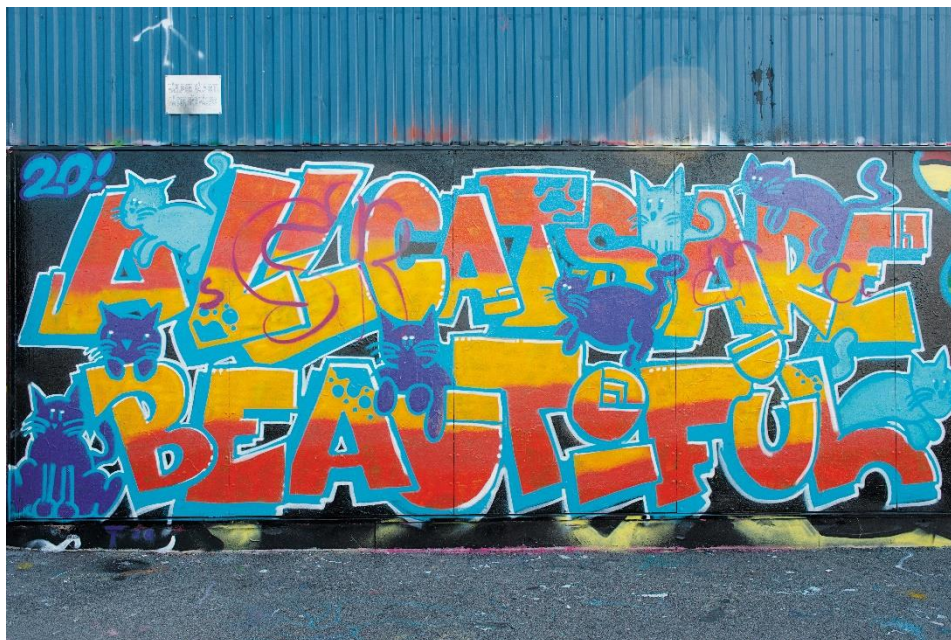
---

¹⁰ Hälsa på lika villkor, 2021

¹¹ Hälsa på lika villkor, 2020

¹² Hälsa på lika villkor, 2020

¹³ Hälsa på lika villkor, 2020

Delaktighet och inflytande

Vad vill vi?

Mariestad är en plats där människor möts, verkar och mår bra. Invånarna har inflytande över sina egna liv och kan vara sig själva. Här får alla komma till tals och vara delaktiga i kommunen genom insyn och påverkansmöjlighet i beslutprocessen. De boende i Mariestad är självförsörjande och känner stor tillit till sina medmänniskor.

Vad vet vi?

- Åtta av tio (81 %) vuxna i Mariestad är förvärvsarbetande¹⁴
- Var tredje invånare (33 %) i Mariestad har lågt socialt kapital¹⁵
- 81 % av Mariestads ungdomar är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar två år efter fullföljd gymnasieutbildning¹⁶
- 88,5 % av kommuninvånarna upplever att de kan vara sig själva och leva sitt liv som de vill utifrån ålder, kön eller könstillhörighet, sexualitet, religion, etnicitet eller funktionsnedsättning.¹⁷

¹⁴ SCB Arbetsgivarstatistik, 2020

¹⁵ Hälsa på lika villkor, 2020

¹⁶ SCB och Skolverket, 2019

¹⁷ SCB Medborgarundersökning, 2021

Vad gör vi?

- Möjliggör för invånarna att vara delaktiga och ha inflytande i samhällsutvecklingen genom att exempelvis utveckla arbetet med medborgardialoger
- Utvecklar och finner nya vägar för barn, unga och andra underrepresenterade grupper att göra sin röst hörd
- Stödjer utvecklingsarbete kopplat till det lokala kompetensförsörjningsbehovet
- Förebygger långtidsarbetslöshet och främjar lärande genom hela livet

Hur mäter vi?

- Andel ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar två år efter fullföljd gymnasieutbildning
- Andel invånare 26-64 år med eftergymnasial utbildning
- Andel förvärvsarbetande invånare 20-64 år
- Andel långtidsarbetslösa 25-64 år

Budget

Folkhälsorådets årliga budget är 726 450 kronor. I samband med att årlig verksamhetsplan antas ska fördelning av nästkommande års budget också vara fastställd på övergripande nivå.

Omfördelning av resurser mellan de olika prioriterade områdena kan komma att ske under verksamhetsåret, beroende på behov.

Analys och uppföljning

Analys och uppföljning av folkhälsoarbetet sker årligen då verksamhetsberättelser upprättas.

Folkhälsostrategen ansvarar för analys och uppföljning och har kommunens tjänstemannaledning samt kommunala och regionala verksamheter till hjälp.